

● SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO VYKDYTOJAI LIETUVOJE

Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras kiekvienais metais prisideda vykdamas Europos Komisijos EURYDICE programos suaugusiųjų švietimo situacijos apžvalgą. Paskutinė suaugusiųjų švietimo apžvalga buvo publikuota 2022 m. sausio 27 d. EURYDICE programos portale (https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/adult-education-and-training-44_en#FAE). Pateikiame šios apžvalgos santrauką.

PAGRINDINIAI SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO VYKDYTOJAI

Lietuvoje suaugusiųjų švietimas yra skirstomas į formalųjį ir neformalųjį. Pagal tai žemiau pateikiami formaliojo ir neformaliojo švietimo teikėjai.

FORMALŲJŲ SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMĄ TEIKIANČIOS ĮSTAIGOS

Lietuvos suaugusieji pagal formaliojo švietimo programas gali mokytis kelių tipų įstaigose:

- suaugusiųjų bendrojo ugdymo mokyklose (mokymo centruose) arba bendrojo ugdymo mokyklose, turinčiose suaugusiųjų klases;
- profesinio mokymo įstaigose;
- aukštosiose mokyklose – kolegijose ir universitetuose.

Šios įstaigos, išskyrus bendrojo ugdymo mokyklas, rengia kvalifikacijos tobulinimo ir perkvalifikavimo mokymo programas, kurios taip pat sudaro dalį suaugusiųjų švietimo.

Suaugusiųjų bendrojo ugdymo mokyklos (mokymo centrai) ir suaugusiųjų klases bendrojo ugdymo mokyklose. Formaliojo švietimo suaugusiųjų mokyklos (mokymo centrai) priklauso bendrojo ugdymo mokyklų grupei. Tai yra, gali būti suaugusiųjų progimnazija, suaugusiųjų pagrindinė mokykla, suaugusiųjų gimnazija. Suaugusiųjų mokyklos vykdo suaugusiųjų pradinio (ISCED1), suaugusiųjų pagrindinio (ISCED2) I (5 – 8 klasės) ir II (9 – 10) dalių ir suaugusiųjų vidurinio (ISCED3) ugdymo programas. Mokymasis pagal šias programas organizuojamas ir **suaugusiųjų mokymo klasėse**. Jas steigia bendrojo ugdymo mokyklos. Taip suaugusysis, kurio gyvenamojoje savivaldybėje nėra suaugusiųjų mokyklos, gali mokytis arčiau namų esančioje bendrojo ugdymo mokykloje suaugusiųjų klasėje.

Mokyklos sudaro sąlygas mokiniams mokytis modulinio būdu atskirų privalomųjų ir pasirenkamųjų, papildomo ugdymo, neformaliojo švietimo dalykų. Galima pasirinkti nuotolinę, neakivaizdinę mokymo organizavimo formą. Suaugusiųjų mokyklos, turinčios reikiamą materialinę bazę ir profesinio mokymo programas, gali organizuoti profesinį mokymą ir sudaryti sąlygas mokiniams įgyti profesinę kvalifikaciją. Suaugusiųjų švietimą minėtose švietimo įstaigose finansuoja valstybė. Švietimo ir mokslo institucijų registre (AIKOS) nurodoma, kad yra 56 suaugusiųjų bendrojo ugdymo mokyklos ir bendrojo ugdymo mokyklos, turinčios suaugusiųjų klases. Visos jos yra savivaldybių įsteigtos ugdymo įstaigos.

Profesinio mokymo įstaigos. Profesinį mokymą teikia valstybinės, savivaldybių ir nevalstybinės profesinio mokymo įstaigos. Joms profesinis mokymas yra pagrindinė veikla. AIKOS duomenimis, Lietuvoje veikia 64 valstybės profesinio mokymo įstaigos ir 5 privačios profesinio mokymo įstaigos. 2018 m. pradėjus tvarkyti valstybinių profesinio mokymo įstaigų tinklą, analizuojami regiono poreikiai, esamų mokyklų siūlomos programos. Daugiau profesinio mokymo įstaigų yra didžiuosiuose Lietuvos miestuose, bet kiekvienoje savivaldybėje yra galimybė įgyti profesinį mokymą. Profesinį mokymą taip pat gali teikti laisvieji mokytojai ir kiti fiziniai ar juridiniai asmenys, kuriems profesinis mokymas nėra pagrindinė veikla. Pavyzdžiui, įmonės, turinčios savo mokymo centrus. Tokių profesinio mokymo teikėjų yra virš 200.

Profesinio mokymo įstaigos **kartu su profesiniu mokymu** gali teikti **vidurinį** ar net **pagrindinį išsilavinimą**. Taip pat yra **specializuotų profesinio mokymo įstaigų** asmenims, turintiems specialiųjų

poreikių. Siekiama profesinį mokymą paversti lankstesniu ir greičiau reaguojančiu į darbo rinkos poreikius, todėl tradicines profesinio mokymo programas papildo **modulinės profesinio mokymo programos**. Diegiama **pameistrystės** mokymosi forma.

Valstybė skiria lėšas **valstybės finansuojamoms vietoms** profesinio mokymo programose. Kiekvienais metais yra analizuojami regiono darbo rinkos poreikiai, prioritetinės sritys. Pagal tai nustatoma, kiek vietų kurioje profesinio mokymo programoje bus finansuojama valstybės lėšomis. Pirmenybė į valstybės finansuojamą vietą turi mokiniai, kurie profesinėje mokykloje tais pačiais metais baigė pagrindinio ugdymo programą. Taip pat tie asmenys, kurie dėl pablogėjusios sveikatos negali dirbti darbo pagal anksčiau įgytą kvalifikaciją. Ir tie asmenys, kurių mokymosi pasiekimų rezultatai geresni. Į pirminio profesinio mokymo programos valstybės finansuojamą vietą gali pretenduoti asmuo, kuris pirmą kartą mokysis pagal profesinio mokymo programą. Jei asmuo jau turi kvalifikaciją, kurią įgijo pagal pirminio profesinio mokymo programą, jis gali pretenduoti į valstybės finansuojamą vietą tik tęstinėje profesinio mokymo programoje. Tokia sąlyga galioja ir asmenims, turintiems aukštąjį išsilavinimą.

Suaugusysis, pabaigęs vidurinio ugdymo programą, gali toliau stoti mokytis į aukštąją mokyklą – universitetą ar kolegiją. Be universitetinių ir koleginių studijų, aukštosios mokyklos gali teikti ir perkvalifikavimo ar laipsnio nesuteikiančias studijų programas.

NEFORMALŪJĮ SUAUGUSIŪJŲ ŠVIETIMĄ TEIKIANČIOS ĮSTAIGOS

Neformalųjį suaugusiųjų švietimą gali vykdyti neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstaigos, suaugusiųjų mokymo centrai, aukštosios mokyklos, kvalifikacijos tobulinimo institucijos, įmonės, nevyriausybines organizacijos, andragogai ir kt. Suaugusiųjų mokymąsi gali organizuoti darbdaviai, o pats mokymasis vykti darbo vietoje. Švietimo ir mokslo institucijų registro duomenimis, registruotos 105 neformaliojo suaugusiųjų švietimo mokyklos. Kiek iš viso yra aukščiau įvardintų neformaliojo suaugusiųjų švietimo teikėjų, duomenų nėra.

Pagyvenusių žmonių neformalųjį švietimą organizuoja **Trečiojo amžiaus universitetai** (toliau – TAU). Šiuo atveju žodis „universitetas“ neatitinka įprastos universiteto reikšmės. TAU gali būti programa, kurią dažnai vykdo savivaldybės įstaiga ar aukštoji mokykla. TAU gali būti įkūrę fiziniai asmenys, bet nebūtinai įregistravę tai kaip juridinį asmenį. 2018 m. duomenimis Lietuvoje veikė 66 TAU. Trečiojo amžiaus universitetuose galima rasti istorijos, politologijos, užsienio kalbų, informacinių technologijų paskaitų, taip pat čia galima mokytis dainuoti, šokti, kartu leisti laisvalaikį parodose ar išvykose. Šių visuomeninių organizacijų veikla skatina vyresnio amžiaus žmonių socialinę integraciją į visuomenę, žadina norą nuolat mokytis.

Bedarbių kvalifikacijos įgijimo, kvalifikacijos tobulinimo, perkvalifikavimo klausimus sprendžia Užimtumo tarnyba. 2018 m. spalio 1 d. Lietuvos darbo birža kartu su dešimt teritorinių darbo biržų tapo vienu juridiniu vienetu – Užimtumo tarnyba. Kaip ir anksčiau, ji veikia prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Tarnyba įgyvendina užimtumo rėmimo politiką. Tarnybos specialistai su ieškančiu darbo sudaro individualų užimtumo planą, kuriame nustatomi asmens užimtumo tikslai ir priemonės jiems pasiekti. Jei asmens turima kvalifikacija/kompetencija nėra paklausy darbo rinkoje ir asmuo nori keisti savo kvalifikaciją, asmuo gali dalyvauti profesiniame mokyme ir įgyti darbo rinkoje paklausią profesiją. Užimtumo tarnybos paslaugos yra nemokamos. Perkvalifikavimą, naujos kvalifikacijos įgijimą valstybė finansuoja savo ir Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis.

Neformalųjį mokymą taip pat įgyvendina formalųjį švietimą teikiančios įstaigos – profesinio mokymo įstaigos, įmonės, įtraukusios tokią veiklą į savo nuostatus arba turinčios Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos išduotas licencijas mokytis.

Kitos šalies ministerijos, pavyzdžiui, Krašto apsaugos, Užsienio reikalų, Finansų, Susisiekimo, Sveikatos apsaugos, Kultūros, yra sukūrusios savo neformaliojo suaugusiųjų mokymo struktūras, kuriose kvalifikaciją tobulina tų sričių specialistai.